

Inte längre tysta – men daliterna har långt kvar till rättvisa

Dalitkvinnor demonstrerar för sina rättigheter. Renu (lilla bilden) är också dalit och har bland annat som uppgift att slå på trumman vid ceremonier. Foto: KÅRSTI STIEGE

Under våren 2009 besökte Hans Magnusson några byar i Tamil Nadu och Andhra Pradesh i Indien. De träffade daliter som berättade om sin vardag och om kampen för mänskliga rättigheter.

Renu bor i Devanur Village i Tamil Nadu. Han är dalit och hela hans liv är präglad av att vara född i en kast av "oberörbara". Han är 65 år. Renu och hans familj bor tillsammans med två av hans bröder och deras familjer, sammanlagt 16 personer. Huset, byggt av lera och tak av palmlblad, räcker inte till för alla. Några av dem sover utomhus.

Byn är på traditionellt sätt delad i en del för de 1 500 av högre kast och en del för de 50 daliterna. Renu utför de sysslor som är tilldelade hans kast. Han begraver de döda, ibland bränner han dem, vid ceremonier slår han sin trumma. Han får inget betalt för detta, bara toddy och erbjudande om att få jobb på fälten då sådant finns.

De två kastgrupperna tar vatten från olika brunnar. De högre kasterna har fått en ny brunn med elpump som ger rikligt med vatten. Daliterna hämtar vatten genom att fira ned en hink i sin brunn. Deras brunn håller på att torka ut. Renu får jobb dag för dag på ris- och jordnötsfälten av jordägaren i området. Han äger ingen egen jordlott. Renu arbetar från sex på morgonen till fyra på eftermiddagen med en timmes avbrott vid fältet. Han får då ett enkelt mål mat. Arbetet är säsongsbetonat och beroende av tillgången på vatten. Nu, för andra året i rad utan regn, är en del fält uttorkade, vilket ger mindre arbete. Med hjälp av vår tolk ger Renu en bild av sin vardag: – Jag arbetar på risfälten för 50 rupier om dagen.

Det finns arbete under tre till fem månader per år, nu med torkan är det svårt, det blir mindre arbete.– På kvällen gör vi i ordning vårt huvudmålt – ris, dahl – om det blir något över äter vi det till frukost. Vi äter sällan grönsaker, fisk eller kött.

– Jag utför de sysslor som tillhör min kast, bränner och begraver döda, tar hand om döda djur, slår min trumma vid processioner. – Vi hämtar vatten ur brunnen i vår del av byn, de högre kasterna har en egen brun med eldriven pump som ger tillräckligt med vatten. Vår brunn håller på att torka ut och vi kan då få vatten av dem och då håller de från ett kärl in i vårt så att vi inte ska beröra deras brunn eller kärl.– Om det blir en förändring? Jag tror inte något kommer att hända.– Vad jag önskar mest av allt? Mat, arbete.

Varför accepterar människor sin lott? Vår tolk svarar:

– Ödet, ödet, ödet – och tron på pånyttfödelse, nästa liv kommer att bli bättre. Paancha, Renu hustru, lägger till: – Jag ber för riktig mat, regn, utbildning för barnen, att min man aldrig blir berusad – Jag arbetar också på fälten när tillfälle bjuds. Nu, när torkan ger mindre skörd, blir lönen reducerad till hälften. För fyra kilo ris får jag betalt för två, så har jordägaren bestämt”

Hierarkisk samhällsordning

Renu representerar Indiens 170 miljoner daliter, de så kallade ”oberörbara” inom det hinduiska kastsystemet. Begreppet ”oberörbarhet” och att diskriminera en person på grund av ”oberörbarhet” förbjöds redan i Indiens konstitution från 1950. De kallas nu officiellt för ”scheduled castes”. Ordet ”dalit” betyder ”förtryckt”. Begreppet anger deras utanförskap inom den hinduiska samhällsordning, som började ta form under den vediska perioden 1200–500 f. Kr. Då lades grunden för den hierarkiska rangordningen av människor i de fyra varna (färg) och fördelningen av arbetsplikter jati (födelse), som genom århundradena getts religiös legitimitet.

Enligt legenden i Vedaskrifterna (RgVeda 10.90), skapade gudarna de fyra varna genom att offra en urmänniska. De skapade en brahman (präst, lärare) ur hans mun, kshatriya (krigare, aristokrat) ur hans båda armar och vaishyas (köpmän, handelsmän) ur hans lår. De utgjorde de två gånger födda (twice born). En fjärde varna, shudra (med uppgift att tjäna de högre varna) skapades ur hans fötter. En femte grupp, de ”oberörbara”, de som utför de ”orena” arbetsuppgifterna och därmed själva ses som ”orena”, har sin plats utanför varnasystemet.

En senare skrift, som befäst graderingen mellan de olika varna är *Manusmṛti*, Manus Lag från vår tids första århundrade. Lagen föreskriver grunderna för ett idealt socialt samhälle genom att fördela plikter och rättigheter mellan de olika kasterna. Ordningen vilar på tre samverkande faktorer, som fortfarande genomsyrar förhållandet mellan olika kaster. De är en för varje kast genom födelsen förutbestämd och evig fördelning av arbetsuppgifter; en ojämlig och hierarkisk fördelning av sociala och ekonomiska rättigheter, till exempel ägande av jord, anställning, lön, utbildning; och att ordningen bibehålls genom en serie sociala och ekonomiska tvångsmedel. Innebörden av denna ordning är att den grupp, som befinner sig högst i hierarkin, brahmaner, har alla rättigheter och den grupp, som är längst ned, de ”oberörbara”, har inga rättigheter. När sådana föreställningar genom århundradena får fäste i människors sinnen finns ett inbyggt motstånd mot förändringar, också hos dem som tillhör de exploaterade kasterna.

Begreppet dalit användes redan av de tidigare reformaktivisterna och togs sedan upp av **Bhimrao Rramji Ambedkar** (1891–1956). Ambedkar var själv dalit och från 1920 och fram till sin död 1956 en ledande person i kampen mot diskriminering av daliter. Ordet dalit blev allmänt känt under 1970-talet genom Dalit Pantherrörelsen.

Genom denna och daliternas kulturella uttryck i konst och litteratur har ordet dalit fått en ny innebörd. Ordet står nu för självrespekt och bekräftelse och för kampen för fri- och rättigheter. Ambedkar lät vid en demonstration i december 1927 symboliskt bränna lagboken *Manusmṛti*, sinnebilden för daliternas ofrihet och diskriminering. År 1956 konverterade han tillsammans med hundra tusentals daliter till buddhismen.

Gandhi ville bevara kasterna

Den ideala föreställningen av en samhällsordning baserad på indelning i kaster delades av Mahatma Gandhis. Han utgick i sin samhällssyn från skapelsemyten i Rgveda med de fyra varna, som ger stöd för uppfattningen om ett hierarkiskt och integrerat samhällssystem. Han ansåg det var nödvändigt att bevara indelningen i kaster, som han menade gav social harmoni och stabilitet och en naturlig fördelning av kompletterande sysslor för olika kaster.

I en artikel i Young India, (*'The Caste System'* 1920/12/08) skrev han bland annat "... *Interdrinking, interdining, intermarriage, I hold, are not essential for the promotion of democracy... We shall ever have to seek unity in diversity, and I decline to consider it a sin for a man not to drink or eat with anybody and everybody*" Gandhi ville reformera hinduismen och inlemma de "oberörbara" i varna-systemet på jämlika villkor. Gandhi ville reformera varnasystemet genom att inlemma de "oberörbara" som en femte varna och avskaffa diskrimineringen inom systemet.

B R Ambedkar ansåg i motsats till Gandhi att den hinduiska samhällsordningen i sig utgjorde orsaken till att daliterna isolerades och diskriminerades inom alla medborgerliga områden, socialt, ekonomiskt, religiöst och politiskt och förnekades grundläggande mänskliga rättigheter. Han och dalitrörelsen i Indien tog därför avstånd från Gandhis förslag. Dalitrörelsen i dag utgår i sitt arbete från samma tolkning och pekar på hinduismens två hörnpelare, kastsystemet och "oberörbarheten", som grunden för ofrihet och diskriminering.

Vill inte vara hinduer

Medvetna daliter menar att de inte är och aldrig har varit hinduer. **Kancha Ilaiah** inleder sin bok *Why I am not a Hindu* med att säga: "I was not born a Hindu for the simple reason that my parents did not know they were Hindus ... My illiterate parents, who lived in a remote South Indian village did not know they belonged to any religion at all. My parents had only one identity and that was their caste: they were Kurumaas". En motsatt ideologisk ställning intar hindunationalistiska organisationer som under senare decennier kraftfullt torgfört föreställningen om hinduismen som en religion för alla indier, något som är en historisk fiktion. Hinduismen som benämning för en enhetlig religion är ju en västerländsk konstruktion. Målet är hindutva, en hinduisk nation.

Många daliter har under åren försökt undkomma kastsystemet genom att konvertera till buddhism eller kristendom och i viss utsträckning till islam. Det finns nu tecken på att denna möjlighet kan stoppas, i alla fall försvåras. Nya lagar antas som gör konvertering till en brottslig handling. Under 2002 antog två delstater, Tamil Nadu och Gujarat, lagar som kriminaliserar "påtvingad konvertering". Sådana lagar finns sedan tidigare i tre andra delstater, Orissa, Madhya Pradesh och Arunachal Pradesh. De nu antagna lagarna öppnar emellertid för mer svepande tolkningar. De förbjuder konvertering som sker på grund av tvång, övertalning eller bedrägligt uppsåt". Ordföranden för BJP, Venkaiah Naidu, har uttalat sitt stöd för dessa initiativ och efterlyser en nationell lag mot konvertering. De hindunationalistiska organisationernas ambitioner utgör ett växande hot mot det sekulariserade samhället.

Indiens grundlag och andra lagar erkänner formellt alla medborgares individuella fri- och rättigheter och straffbelägger diskriminering på grund av "oberörbarhet". Indien har också ratificerat i stort sett alla FN:s konventioner om mänskliga rättigheter samt inrättat flera kommissioner till skydd och stöd för minoriteter. Redan i grundlagen från 1950 infördes ett kvotsystem som reserverar ett visst antal platser för daliter i politiska församlingar, vid myndigheter och allmänna institutioner för utbildning. Kvotsystemet ger daliter förutsättningar att delta inom olika samhällsområden. Kvotsystemet är emellertid begränsat till offentliga och av staten understödda sektorer. Den privata sektorn där mer än 90 procent av daliterna finns är undantagen. Svårigheten att genomföra de goda intentionerna är uppenbara. Det finns en inbyggd motsättning mellan det officiellt demokratiska Indien och det på traditionella värderingar organiserade Indien. Den ojämlika fördelning av inkomster och social välfärd som kastsystemet bygger på är i dagens Indien fortfarande tydlig. Kvoteringen till utbildning och urbaniseringen har medfört vissa förbättringar särskilt i städerna. Majoriteten av daliterna, omkring 70 procent, bor emellertid på landsbygden där traditionella värderingar är mer rotade.

Orsaken till eftersläpningen har ett direkt samband med kastsystemet. Ett exempel är rätten till utbildning. I det traditionella samhället var det formella utbildningssystemet begränsat till studier av Vedaskrifterna.

De tre högsta kasterna, brahminer, kshatriyas och vaishyas, hade rätt att studera Vedaskrifterna men endast brahmaner hade rätt att undervisa om läran om Veda. Shudras, inklusive de "oberörbara", tilläts inte att studera Vedaskrifterna och inte heller att lyssna till dem. Rätten att läsa och skriva tillföll därmed de högre kasterna. Att bryta mot dessa regler var belagt med straff. Reglerna kring att läsa och undervisa om Vedaskrifterna gav därmed upphov till analfabetism och okunnighet bland den majoritet av befolkningen som tillhörde shudras och de "oberörbara". Officiell statistik visar att diskriminering baserad på kast fortfarande förekommer i stor utsträckning inom olika sociala och ekonomiska områden. Våld är en annan bister verklighet för daliterna.

Källa :HANS MAGNUSSON